

A Kommün és a versenylovak

*A dombsoron lovak dobognak át,
Fújják a völgybe szét napok aranyporát.
Szergej Jeszenyin: A ménes*

28

Jelentős történelmi események tárgyalása során gyakran elhomályosulnak a részletek. A mellékesnek tűnő jelenségekkel azért érdemes foglalkozni, mert kikerekítik és színesítik az ismert történéseket. A verseny- és tenyészlovak szintén szereplői és részben áldozatai is voltak az 1919-es esztendő megrázkódtatásainak. Sorsukat Homo sapiensek pecsételték meg. Magyarok, osztrákok és románok. Eltávolították eredeti istállóikból és helyváltogatásra kényszerítették őket. Az értéklények között többen megmenekültek és biztos helyre jutottak, másokat erőszakkal továbbhurcoltak. A történelem oldalnézetből gyakran legalább olyan drámai, mint a fő sodrásban.

Elátkozott lóversenyek

Az Osztrák–Magyar Monarchia lóversenyüzeme az első világháború utolsó évében csapások sorozatát szenvedte. A közös hadügyi tárcában egyre többen beszéltek róla, hogy a középszerű angol telivéreket le kellene tiltani a pályáról, és üdvös lenne őket a hadsereg lóállományának erősítésére átirányítani. Súlyos takarmányhiány dúlt, amelynek okát a közvetlen felelősök mulasztásaival próbálták magyarázni. A bécsi központ vezetői beismerték, hogy valóban baj van az ellátással, s 1918 nyarán inkább lemondtak

állásukról, mintsem hadakoztak volna a kormánnyal a jobb dotációért.

A budapesti részleg sem úszta meg szárazon, az ottani kollégákat uzsorával és háziállatok gátlástalan rekvirálásával vádolták. Azután mintha elillantak volna a gyanúsítgatások: az agrártárca javaslatára a takarmányközpont beköltözött az Andrássy út egyik előkelő palotájába, s a szakemberek már ott láttak hozzá megszervezni az országos bükkmaggyűjtést. A szűk hónapokban végül is minden akörül forgott, hogy emberek és állatok viszonylag könnyen átteleljenek. Közben zajlott a versenyzés, a bécsi Jockey Club és a budapesti Lovaregylet (más nevén Lovaregyesület) 1918-ban 17 meetinget tartott, vagyis összesen 148 napon álltak startvonalhoz a lovak a bécsi, budapesti vagy az alagi gyepen. Az év tartogatott egy kellemes meglepetést: alkalmi vétel során a Lovaregylet hadikölcsönjegyzésből megvásárolta a Szép utca 3. sz. alatti bérházat, ahol irodákat nyitott. A szezonális csúcspont mindazonáltal a háromévesek nagy futása, a Derby volt, amelyet a Monarchia idején kizárólag az osztrák fővárosban tartottak.

Az 1918-as megmérettetés már az első pillanattól kezdve magában hordozta a zaklatottság jegyeit: a szerepelni készülő paripák közül többen

benáthásodtak és köhögőrohamokat kaptak. A bennfentes fogadók sora rosszul tippeltek, és alig akartak hinni a szemüknek, amikor látták, hogy Ludwig Urban bécsi sörgyáros Reicheneau nevű kancája lekörözi az összes favoritot. Rá nem számított senki. A lóverseny szervezői és lebonyolítói egymást hibáztatták, míg a sajtó sikkasztásokról harsonázott. A vezetőségi tagok állítólag jó ideje szemet hunytak a szabálytalanságok fölött. A bécsi Jockey Clubot gróf Wenckheim Dénes igazgatta. Inaktivitását azzal magyarázták, hogy túlságosan gyakran tartózkodik magyarországi birtokán, és fogalma sincs arról, mi folyik Bécsben.

Mindeközben a történések környezete radikálisan megváltozott. A Monarchia elveszítette a háborút, szétesett, Pesten kitört Károlyi Mihály gróf „öszirózsás” forradalma. A demokrácia jegyében három másik gróft, Csekonics Gyulát, Batthyány Elemért és Sigray Antalt száműzték a budapesti Lovaregylet éléről, és új gárdát neveztek ki. A változások az év vége felé magát a lóversenypályát is elérték. Minisztériumi szinten eldöntötték, hogy a magyar versenyüzemet teljességgel le kell választani az osztrákról, és véget kell vetni a méneskönyvek osztrák–magyar kalákában történő kiadásának. Első hallásra a reformok inkább az osztrák partnert nyugtalanították, mert az angol telivértenyésztés a magyarországi térfélen volt erősebb. Odaát joggal tartottak attól, hogy Német-Ausztriában egyszer csak nem neveznek majd elegendő mennyiségű és minőségű galopplovat a futamokra. A magyar–osztrák harmónia esetleges megtörése azért is volt fenyegető, mert a zágrábi, prágai és krakkói pályák

jóval távolabbra estek, és az osztrák gazdák számára lényegesen nagyobb áldozattal járt a lovak oda- és visszautaztatása. Mindjárt az új év első napjaiban azonban kiderült, hogy a Lovaregyletben, személyi változások ide-oda, nem követték a minisztérium instrukcióit, és a versenyzés átreformálásából nem lett semmi. A bizalom megrendült, és a szervezet tradicionális versenyrendező jogát mindenesül, azaz vagyonnal és ingatlanokkal együtt átruházták a nem sokkal korábban életre hívott Lótenyésztők és Versenyzők Országos Egyesületére. Kristálytisztán ez a megoldás sem bizonyult célravezetőnek. Az új karban hiányzott a tapasztalat és a szakértelem. Így alakult meg egy huszonöt tagú Versenyügyi Tanács, noha senki se tudta, lesz-e feladata. Búza Barna földművelésügyi miniszter február elején megtiltotta, hogy a jövőben közönség előtt tartsák a versenyeket. 1919. február végén pedig a minisztertanácsban tanakodtak a lóversenyzésről. A vitából kiderült, hogy a pénzügyi tárca nagyon is támogatja a versenyeket, mert a fogadási pénzek megadóztatásából származó bevétel 1918-ban majdnem megtriplázta az előző évit, és remélni lehetett, hogy a tendencia változatlan marad. Az ígérték, hogy a majdani Nemzetgyűlés elé viszik az ügyet, de odáig nem jutott el a Károlyi-rendszer.

A kezdeményezést a lóversenyüzem alkalmazottjai és érdekeltjei ragadták magukhoz. Március 15-én 300 főnyi közönség előtt gyűlést tartottak a Vigadóban. A hangulat nem volt rózsás. Van róla forrásunk.

FÖLD AURÉL (versenyszervező, szakíró): „A lótenyésztés elválaszthatatlan kapcsolatban áll a versenyzéssel. Károsodás fogja érni közgazdasá-

gunkat, ha a lótenyésztésünk ügyét pusztulásba döntjük. A versenyüzem jogfolytonosságát addig is fenn kell tartani, amíg a Nemzetgyűlés nem dönt a kérdésben.”

BOKÁNYI DEZSŐ (szocdem politikus): „A lóversenyüzemet fenn kell tartani, noha ellensége vagyok minden játéknak, így a lóversenynek is. Munkástanácsot kell létrehozni, de addig is, amíg ez megtörténik, figyelni fogom a fejleményeket. A szociáldemokrata párt mindig szívesen látta a nép nemes mulatságát, de most olyan időket élünk, amikor nincs idő kártyázni, börsézni. A lóversenyt nem akarjuk számúzni, csak a játékszenvedelmet. Ha ezt nem akarják tudomásul venni, akkor biztos kijelenthetem, hogy maguk mind leromlott urak.”

Ideát felejtett galopplovak

Amikor néhány nappal később Kun Béla kikiáltotta a Tanácsköztársaságot, a dolgok még rosszabbra fordultak. A debütáló munkáskormány az egyik legelső kormányzótanácsai ülésén eldöntötte, hogy a lóversenyzés összeegyeztethetetlen a proletár forradalommal. A *Vörös Katona* című lap 1919. március 30-án így írt: „A lóverseny a maga felháborító csalásaival, néprontó és butító demoralizálásával már a múlté mindörökre.” Migray József, a Földművelésügyi Népbiztosság kertészeti megbízottja a működő és még építés alatti városligeti pályákat rögtön beszántatta kertgazdasági megművelésre, amivel 300 hold pótlólagos földet nyert a főváros. A mezőgazdasági célokon túl futóbajnokság megrendezését tervezték a helyszíneken. A káposztásmegyeri versenytéren baromfitelepet létesít-

tettek. Alagra egy külön népbiztoságot akkreditáltak.

Bécsből az osztrák lótulajdonosok aggódva követték az eseményeket. Ügetőlovaik a helyszínen tartózkodtak, és március közepétől annak rendje és módja szerint versenyeztek is. Galopplótartó társaik többsége viszont Alagon állomásoztatta angol telivéreit, mert ott jobb trénerek vigyáztak rájuk és az ellátás is kedvezőbb volt. Ifjabb Mravik Pál edzőnél például Springer báró és a Stall Renée 41 fiatal és erőteljes lova állt tréningben. A tartásért az osztrákok természetesen pénzt fizettek. Már hosszabb ideje vissza akarták hozatni a lovakat, de egyszer a magyarok húzták-halogatták az indítást, más-szor pedig az osztrákokon lett úrrá a motiválatlanság.

Jellemző módon dr. Ágoston Péter szociáldemokrata külügyi népbiztos-hoz Bécsből talán legelőször az ottani Jockey Club két vezetője és egy szállítmányozó állított be. Az osztrák lovakat kérték vissza. Ágoston nem mondott se igent, se nemet, jogtudós-ként nem nagyon foglalkozott lovakkal. A bécsiek megbízták a németül beszélő Föld Aurél lóversenyszakértőt, hogy távollétükben képviselje ügyüket. Ugyanakkor áprilisban az történt, hogy a tanácskormány Göndör Ferencnek, a sajtódirektórium elnökének értésére adta: papírtakarékosságból betiltja a polgári lapokat. Bródy Ernőnek, a *Pester Lloyd* főszerkesztőjének mentő ötlete támadt: felvetette Göndörnek és Földnek, hogy az újságokat talán Ausztriából beszerezhető rotációs papírral meg lehetne menteni, és cserében Ágostonék bizonyára visszaadnák az osztrák méneket és kancákat. Göndör és Föld erre felkereste a régi újságíró kollégát, Sza-

bados Sándort, aki az új rendszerben közoktatási népbiztoshelyettesként tevékenykedett. Szabadosnak tetszett az ötlet, de mint mondta, ebben ő egyedül nem intézkedhet. Fogta magát, és elment Hauser Imréhez a külügyi népbiztosságba, akitől egyértelmű támogatást kapott. Napok alatt fölállítottak egy bizottságot, amelybe Föld, Göndör Szabados és Hauser mellett Benson Vilmos lovaregyleti titkárt, Miklós Andort, *Az Est* főszerkesztőjét, Salusinsky Imrét, *Az Est* helyettes főszerkesztőjét és néhány más közszereplőt is beválasztottak. Az összeverbuválódott csoport tagjai május utolsó napjaira egytől egyig szereztek maguknak osztrák vizumot, és kiutaztak a császárvárosba. Hauser a Metropol Hotelben, *Az Est* zszurnalisztái a Bristolban szálltak meg. Mivel többségüknek a lovakról halvány fogalmuk sem volt, szakértőnek Földet tették meg, aki nem mellesleg az osztrák istállótulajdonosokat képviselte. Azért is kellett nagyobb sebességre kapcsolni, mert kitudódott, hogy a Külkereskedelmi Népbiztosságban éppen mérlegelik a versenylovak Olaszországba történő exportját. Tartani lehetett attól, hogy horribile dictu osztrák állatokat is áruba bocsátanak.

Szabados, Hauser, Benson és Föld elmentek a bécsi Jockey Clubba, ahol felvázolták a lovat papírért, papírt lovakért konstrukciót. Osztrák részről egy régi ismerős, Festetics György gróf is köszöntötte őket a rulettasztalnál. Legelőször a visszaszállítandó angol telivérek árát taglalták. A magyarok erősen túlozva 200 millió koronára tették értéküket, de Föld a 15 milliós becsülésével kijózanította őket. Erre újabb kívánsággal álltak elő: a hasonló értékű papírszállítmány szép és

jó, de még szebb lenne, ha a lovak a versenyidőszak után visszatérnének Magyarországra. E célból arra próbálták rábírní az osztrákokat, hogy helyezzenek el a bankgassei magyar követségnél egy kis kauciót. Az osztrákoknak sürgős volt az üzlet, és C. F. Kinsky klubvezető már másnap puhatolózni kezdett a Kereskedelmi Államhivatalnál. Az első reakció támogató volt, de az ügyet szélesebb körrel kellett egyeztetni. Összehívták ezért a legkülönbözőbb tárcák államtitkár-helyetteseit, osztályvezetőit, Polányi Adolfot, a bécsi Áruforgalmi Iroda vezetőjét, és a tárgyalásra meghívták a magyar triumvirátust, Szabados, Hausert és Földet is. Az utóbbi szimultán tolmács szerepében is tündökölt. A magyarok emelték a tétet, papír mellett további termékeket követeltek, és azt hangoztatták, hogy Magyarország még hadiállapotban van, és a lovakat alkalmasint katonai célokra is igénybe veheti.

Az ülést végül berekesztették, és a párbeszédet a Külügyi Államhivatalban folytatták. Itt is a kompenzációs áruk kérdését járták körbe. A magyarok summa summárum húsz vagon papírt és kis mennyiségű sót vártak. A rotációs papír beszerzését a Jockey Club vállalta magára, de kijuttatását a kormányhivatalnokokra testálta, akik ezt nem tudták szavatolni, mert nem csak tőlük függött. Látszólag minden rendben volt. Fenyő Andor, a Tanácsköztársaság gazdasági megbízottja még április 3-án árucsereforgalmi szerződést kötött a bécsi Kereskedelmi Államhivatallal, majd később a két ország árukereskedelmi irodái tucatnyi megállapodást szignáltak az árucseréről. Magyarországon példának okáért vegyipari cikkekben, mezőgazdasági eszközökben,

sóban, papírban és férfiruhában mutatkozott komoly hiány, míg Ausztriában a vágóállatok, marhák, lovak, juhok, valamint a birkagyapjú és morzsolt kukorica számított kurrens árucikkeknek.

Csakhamar bebizonyosodott, hogy a Bécsben állomásozó antantbizottság gondosan ügyel arra, hogy az osztrák áruszállítások ne járuljanak hozzá a Tanácsköztársaság zavartalan működéséhez. Célja a tanácshatalmat sújtó gazdasági blokádnak fenntartása volt. A tilalom aktuálisan a hadianyag- és élelmiszerfuvarokra vonatkozott, bár az antantbizottság a gyakorlatban bármely osztrák kiviteli engedélyt ignorálhatott. A helyzet amúgy is cseppfolyós volt – senki se tudta, hogy a tanácshatalom, ha egyáltalán, meddig fogja magát tartani, és kivel lehet majd egyáltalán tárgyalni a békeszerződésről.

32

A Jockey Club, fittyet hányva a nehézségekre, magánúton állapodott meg a tanácskormányval. Kötelezte magát, hogy közvetítők útján beszerezze a kívánt papírt, a magyar fél pedig szavatolta, hogy elkezdje szervezni a lovak kiutaztatását Bécsbe. Az alkuban benne foglaltatott, hogy ha a brucki határállomás sínpályáján feltűnik az első tíz vagon papír, akkor az első száz galopplovat Alagról útnak indítják Királyhidára, és ha az osztrák vagonok átgördülnek magyar földre, a lovakat átirányítják a határon.

Miklós Andor kivételével Szabadosék visszautaztak Budapestre. A főszerkesztő disszidált. Az alagi ménésben megkezdődtek az előkészületek. A bevalogatásnál Föld is jelen volt, aki később arról számolt be, hogy megharcolt minden egyes kísérőért és állatért. A szigorú útlevel-rendelke-

zéseket megkerülve állítólag vonatra raktak kétszáz fiatal magyar katonaszökevényt és Rothschildék négy lábúit is. Az utóbbi fogás azért volt nagy szám, mert Alfonz Rothschild Oroszáron jól menő istállót tartott fenn, és mint osztrák állampolgárnak, javait a tanácskormány lefoglalta, ami ellen többen protestáltak a Bankgassén.

Sorompó a határon

A Lajta menti Királyhida sokáig Bruck városhoz tartozott, csak 1898-ban került magyar közigazgatás alá. 1919-ben alig több mint ezer ember élt itt, többségben magyarok, kisebbségben németek. A Monarchiában ez a település választotta el egymástól a császári és királyi országrészeket, amit az utazók abban érzekeltek, hogy a magyar kalauzt itt osztrák kollégája cserélte le, és fordítva. 1918 októberében lényegében nem változott semmi, a magyar utasokat továbbra is határrendőrség fogadta, és döntötte el, hogy továbbutazhatnak-e a Lajta túloldalán fekvő Bruckba. Közben kötelező poggyászvizsgálaton is átestek, amit sokak bosszúságára a magyar oldalon nem a vonatfülkékben, hanem a pályaudvar erre a célra kialakított helyiségében végeztek. Királyhida egyetlen építészeti nevezetessége a vidéki szecessziós stílusban épített konzervgyár volt – igaz, ekkor már alig folyt benne termelés. A településnek volt posta-, távíró- és távbeszélőhivatala, sőt mozija is. Éjszakázni a Magyar Koronához címzett fogadóban lehetett. A jellegtelen épület helyén a török hódoltság előtt kolostor állt. A vasúti pályaház hírnevét emelte, hogy 1848 őszen itt rendeztek be főhadiszállást Görgei Artúrnak. Nota bene, a Švejkben Vodička, az árkász szintén Királyhidán verekedett össze

a magyar honvédekkel, de ezt az olvasók csak 1923-ban tudhatták meg.

A „budai” oldal, Bruck, 35 ezer lakosával lényegesen nagyobb volt, és talán kicsit civilizáltabbnak tűnt. Az ottani határállomáson is rendőrség működött, amelyet Edmund Franz Graf von Hartig vezetett, aki később kora jelentős vízügyi jogszakértőjeként szerzett magának érdemeket. Feltételezhető, hogy Bruckban jobb kocsmák lehettek, mint Királyhidán, a hírek szerint ugyanis a vörös határőrök rendszerint ezekben vették magukhoz napi adagjukat. A városba látogató vendégek a Franz Ferdinand Hotelben vagy a Zöldfa nevű vendégházban szálltak meg. A helyi lakosok kevés nosztalgiával emlékeztek vissza 1914-re, amikor Galíciából és Bukovinából érkező zsidók özönlöttek el a helyi menekülttáborba. A látványosságokhoz tartozott még az egykori laktanya. Ennek irodáiban tárgyaltak az osztrák hivatalnokok az antantbizottság tagjaival arról, hogy mely áru mehet tovább Magyarországra, vagy induljon vissza Bécsbe.

Június 12-én a tanácskormány újabb áruforgalmi egyezményt kötött Ausztriával, de azt a bécsi kabinettanács már csak fenntartással ratifikálta. A határállomáson általában nagy volt a pörgés és a bizonytalanság is. A Vörös Őrség királyhidai parancsnokságáról rendszeresen jelentették Budapestnek, hogy az osztrák hatóságok áruhatározást rendeltek el. Akkor leállt minden, talán csak a csempészek tevékenykedhettek tovább. Petersen János, a Vörös Őrség kinevezett parancsnoka májusban érkezett szolgálatlételre, és azt tapasztalta, hogy a „legázsiaibb állapotok” dúlnak ott. A rendőrkapitányságon nagy volt a fejletlenség, nem tudta senki, hogy mi a

feladata. Az utcákon sok „ügynök, kereskedő és zsidógyerek” kerengett. A határőrőrség 88 budapesti rendőrből, húsz határőrből és a budapesti vörös vasas hadosztály 200-250 tagjából tevődött össze. Az utóbbiak nem álltak a legjobb hírben. Közben működött még itt a Korvin-féle politikai nyomozóosztálynak és a hadügyi politikai osztálynak egy-egy különítménye is. A rendőröknek legalább a felét családjá is elkísérte, ami nem jelentette azt, hogy mindenkit Királyhidán sikerült elszállásolni. Határt átlépni csak hivatalos útlevéllel lehetett, pénzkivitelhez a pénzügyi népbiztosság engedélyére volt szükség, míg katonatisztek csak a hadügyi népbiztosság politikai osztályának engedélyével léphettek át a határt. A határőrök a demarkációs vonalon gyakorlatilag azt vittek vagy kísérhettek át, amit vagy akit nem szégyelltek. A gyalogosok és autósok számára a határt a híd képezte, amelynek egyik végén volt a magyar sorompó, a másikon az osztrák. Mindkét sorompónál állt egy kis házikó, amelyben az útlevélvizsgálat történt. A két házikó közötti húszlépcsős távolság volt a senki földje.

Határátlépések

A lovak felkészítése a külföldi útra hat héten keresztül zajlott Alagon. Amikor már sejteni lehetett, hogy az osztrákok lovai valóban felkerülnek a vagonokba, Föld Aurél megüzente Siegmund Albert bécsi szállítmányozónak, aki mellesleg istállótulajdonos is volt, hogy jöjjön, vegye át a szállítmányt és vigye ki Magyarországról. Albert a költségek fedezésére 12 ezer koronát hozott magával, amit a Pénzügyi Központnál letétbe helyezett, s fizette az összeg terhére a felmerülő költségeket. A pénzügyi népbiztosság

kötelezettséget vállalt, hogy a maradék összeget Albert visszaveheti, és azt tőle elkobozni nem fogják. Gondoljuk, hogy a vonatot a magyarok szerették, de pontosan csak azt tudjuk róla, hogy szokványos katonai jármű volt, négy lábú utasai számára komoly átalakítást igényelt. Úgy volt megbeszélve, hogy amikor elindul a szerelvény, Hauser a külügyi népbiztoságtól kocsiba vágja magát, lemegy a határhoz, és Bruckban megnézi, hogy állnak-e ott rotációs papírral megtömött vagonok. 1919. június 30-án, hétfőn vagyunk, két nappal a versailles-i szerződés aláírása után. Ebben a győztesek Németországot és szövetségeseit egyaránt a háború okozóinak minősítették.

Hauser a magyar–osztrák határon kaotikus állapotokat tapasztalt. Ha minden igaz, megtudta, hogy eredetileg ötvenvagonnyi, tehát a kialakítottnál több rotációs papírt készültek átvitetni Magyarországra. Negyvenhét vagonban svéd, háromban osztrák papírt halmoztak fel.

Mivel a lóvonat még nem futott be a túloldalra, tizenöt vagon az osztrák hatóságok az antantbizottság kérésére lekapcsoltak és visszairányítottak Bécsbe. Az anyagot Gottlieb Kantor első kerületi szállítmányozó raktárában helyezték el. A bécsi magyar követség kérte a Külügyi Hivatalt, hogy intézkedjen a többi vagon átengedéséről. Hivatkozási alapul a június közepén megkötött árucseremegállapodás szolgált, amelyben tételesen felsorolták, hogy a felek milyen összegben, mely termékeket szállítják egymásnak. Az egyik kötelezettség az osztrák tulajdonosok Magyarországon tartózkodó versenylovaira vonatkozott. Nem akarunk mérget venni arra, hogy valóban átgördült a

Bruckban hagyott papírszállítmány, bár ennek ellenkezőjét sem tudjuk igazolni. Kimutatható viszont, hogy Királyhidán június 30-án sok száz hordó sört és bort szállító szerelvény kapta meg a bebocsátást Ausztriába, és aznap ugyanúgy sikerült kukoricacsutkát, cirokmagot és bűtort átjuttatni.

Alóvonat éjjel érkezett Királyhidára. Az állatokat a Jockey Club képviselői fogadták, akik körültekintően állatorvost is magukkal hoztak. Aznap éjszaka más nem történt. A bécsi küldöttek visszatértek a fővárosba, és egész kedden rohangáltak egyik helyről a másikra. Nyilván arra hivatkoztak a hatóságoknál, hogy a közel 150 angol telivért nem lehet csak úgy a vagonokban hagyni. A májusban megalakult és lobbierővel bíró Tenyésztők és Istállótulajdonosok Szövetsége is színre lépett. Ott nyilván attól tartottak, hogy lovak hiányában nem indul majd be a versenyzés. Közülük bizonyára többen, nem is kevés pénzért, már benevezték állataikat a futamokra, és biztosra vették, hogy el is indultak. Petersen később azt nyilatkozta, hogy a bécsi magyar követségről kapta az utasítást, hogy indítsa el a vonatot. A várva várt pillanat alighanem másnap, július 2-án a késő esti órákban következett be. Néhány osztrák lap tudósítót küldött Bruckba. Tény, hogy a lovak július 3-án, csütörtökön érkeztek a bécsi Ostbahnhofra, és onnan vitték őket tovább a freudenai lóversenypályán álló istállókba. Ha voltak is katonaszökevények a vonaton, azok Bécsben kiszálltak, és az állatokkal csak a kísérő trénerek és zsokék utaztak tovább.

A háborús kényszerszünet után július 27-én tartották az első versenyt Freudenában. A nézőtéren nagy

volt a zsongás. Tíz magyar szurkolót őrizetbe vett a rendőrség. Hatot engedtek, négyet átadtak a rendőrkapitányságnak, mert nagy mennyiségű külföldi valutát találtak náluk. Az egyik letartóztatott Bárczy István korábbi budapesti főpolgármester fivére volt. A lovak hét műsorszámban mérték össze erejüket. Az állatokat a magyar zsokék lovagolták. A kétéves Collega mén Csizsár Lajossal a nyeregben második helyezést ért a St. Leopold díjért rendezett 1000 méteres futamban, míg a hároméves Királyné kancát Szilágyi Lajos juttatta bronzéremhez az 1600 méteres Zsupan versenyszámban.

Ezekben a napokban Föld Aurél ismét magyar földön tartózkodott, és főleg a versenylovak tatai telepén válogatott. Július végére 120 angolt telivért szemelt ki, és a bejáratott gyakorlat szerint ismét Albert vette át a szállítmányt. Közben összeomlott a Tanácsköztársaság, és egy hétre a szociáldemokrata Peidl Gyula lett a miniszterelnök. Neki és apparátusának kisebb gondja is nagyobb volt a versenylovaknál. Azok augusztus 3-án indultak, és néhány órával később simán megérkeztek a határra. A királyhidai határóság még alig ocsúdott fel az előző nap izgalmaiból, amikor az osztrák kormány engedélyével a Kun Bélát, Landler Jenőt, Pór Ernőt és tizenkét népbiztost szállító különvonatokat kellett továbbengednie Bécs irányába. Mondhatni, közvetlen a nyomukban, minden felhajtás nélkül lebonyolódott a sóért lovakat, lovakat sóért kompenzációs csere. Az osztrák lótulajdonosoknak Magyarországon időző patásai még a késői órákban szerencsésen megérkeztek Bécsbe, és átadták magukat megérdemelt pihenőjüknek.

Román rekvirálás

Föld és társai sokat hallottak a Magyarországot megszálló románi csapatok tiszántúli portyázásairól, a román rekvirálási bizottság lóbegyűjtő akcióiról. A románok egyelőre katonai és teherhordó lovakra fókuszáltak, de félő volt, hogy bírványuk a galopplovakra is átcsap. A lóversenyzés Romániában akkortájt kezdett talpra állni, és vészes hiány mutatkozott tehetséges angol telivérekből. Felelőtlen módon már a tanácskormány hadserege is „elszocializált” angol telivéreket. Azt beszélték, hogy a telivér kancákat félvér ménekkel fogják befedeztetni, ugyanis a lóversenyzés összeegyeztethetetlen volt a kommunista izlésvilággal. Különösen sok galopplovat kötöttek el Almásy Imre gróf törökszentmiklósi uradalmából. A legifjabb lény közülük egy 1919-ben ellett, még névtelen sárga kancacsikó volt.

A románok július 30-án elérték Szolnokot, és villámgyorsan közeledtek a főváros felé, ahonnan Alag és Tata karnyújtásnyira volt. Földék megint nekiláttak a tervkovácsoláshoz. Mivel az osztrák galopplovak többségét addigra már átmentették, ezúttal a magyar lótenyésztők lovait akarták megkímélni a románoktól. Föld a budapesti osztrák követség kikérő levelével egyenesen Gheorghe Mărdărescu tábornokhoz, a Magyarországot megszálló román „erdélyi hadsereg” főparancsnokához fordult. Őt ez a papír nem hatotta meg, az engedély megadását pontos lónévlistához és a bécsi román követség igazolásához kötötte. Amikor megkapta a két dokumentumot, kiállította az engedélyt, de nem biztosított vasúti szerelvényt. Föld ekkor a földművelésügyi tárcához fordult,

ahol báró Podmaniczky Frigyes minisztertanácsos és Dubravszky Róbert államtitkár támogatták a mentést. Napok alatt előteremtették a vonatot. A többségben magyar tényésztőtől származó kétszáz galoppló szeptember 3-án, szerdán érkezett Királyhidára, ahol repesve várták őket, és magyar részről rögtön átengedték volna. Ezúttal nem az ellenküldemény megléte vagy nemléte okozott akadályt, hanem a Bruckban kitört osztrák vasutassztrájk tartotta zárva a sorompót. A fogadás körüli örömteli órák ezért csak 5-én, harmincórás utazás után a hajnali órákban kezdődtek meg Freudenauban. Az istállószemélyzet elmondásai szerint *Pázmán* érkezésének örültek legjobban. Festetics Tasziló gróf több másik hároméves lovával együtt ezt a pej mént is nevezte a közelgő Bécsi Derbyre, de szeptember elején kisebb operációt hajtottak végre állata egyik lábán, s már mindenki lemondott róla. Bécs akkoriban mámorban égett, a lóverseny szerelmesei remélték, hogy az 1920-es Derby jobb lesz előző évinél.

A szeptember 21-i futamok rossz ómennel kezdődtek. Előző nap szinte végig ömlött az eső, és Bécsben teljesen összeomlott a közlekedés. A lóversenypályát alig lehetett megközelíteni. Vasárnap is szürke felhők gyülekeztek, de csak a Derby utolsó futamában szakadt le az ég. Zsúfolt-ságig megtelt a tribün, 10-12 ezer néző jött szurkolni, és talán fogadtak is. Ferenc Ferdinánd és Chotek Zsófia egykori páholyából Stöckler földművelésügyi miniszter és dr. Weiss hadügyi államtitkár figyelte a felázott gyepet. Elterjedt, hogy Rothschild báró *Brixen* kancája fut majd be elsőnek, de gyorsulás közben el-

eredt az orra vére, s feleúton levezették a pályáról. Így lett *Pázmán* a győztes és *Gyere* velem a második. A szakértők szerint *Pázmán* valójában három lábával nyerte meg versenyt. A jeles versenyről már a galopp- és ügetősport szaklapja, a *Magyar Turf* is tudósított. Több hónapos betiltás után szeptemberben ismét megjelent, igaz, ára a márciusi egy korona helyett felment kettőre, és a románok még cenzúrázták. A tanácsuralom elől megszökött Őszi Kornél lapszerkesztő visszatért Ausztriából, és időben elfoglalta helyét budapesti íróasztalánál.

Az újjáalakult Lovaregylet első versenyei október 26-án kezdődtek Alagon, s ezen a Bécsbe áthelyezett magyar lovak egy része szerepelt.

Föld Aurél félelmei egyértelműen beigazolódtak. A románok útban Budapest felé alaposan körülnéztek a nagykőrösi állami méntelepen és legalább húsz angol telivér fedezőmént vettek magukhoz. Azután megjelentek a nagyrészt már kiürített Alagon és több más dunántúli magánménésben. A székesfehérvári állami méntelepen előttük már felbukkantak a „bolsevista veszély” ellen küldött cseh megszálló csapatok is, így csak 13 mén maradt a románoknak. Summa summarum legalább 160 angol telivér mént és 140 kancát tettek vonatra hazájuk felé. Az egyik ilyen szállítmány nagy eséllyel Székesfehérvárról futhatott ki, mert errefelé halmozták fel a Dunántúlon összeharácsolt javakat. A méneskönyvekben jegyzett galopplóvakat dokumentumok nélkül nem lehetett versenyeztetni, és hivatalosan a minőségi tényésztésben sem hasznosíthatták, vagyis lényegében elkótyavetyélték őket a románok.

Kis mennyiségben vásároltak galopplovakat, és ezekhez megkapták a szükséges okmányokat is, amelyekkel indíthatták őket a versenyeken és bejegyezték az 1926-ban megjelent első romániai méneskönyvbe. A fáma szerint ezek a lovak nem futottak különösen jól Bukarestben, viszont mégis jobban, mint satnya helybéli kihívóik. A jelek szerint egyedül Ószi Kornél *Tökmag* és Festetics Tasziló *Badacsony* versenylovai nyerték el a magyar hozzáértők elismerését, azzal a pikírt megjegyzéssel, hogy őket Magyarországon egészen biztosan már csak a tenyésztésben hasznosították volna. Mint ahogy számítani lehetett rá, Magyarországon a fedezőmén-állomány ebek harmincadjára került. A megmaradt 10-15 egyed nem mutatkozott elegendőnek a versenylovak utánpótlásához. Első körben sikerült két fedezőmént Németországból s egyet Angliából importálni.

A hazai tenyészlovak is megszenvedték a román jelenlétet. Mezőhegyesről a számítások szerint 44 félvér kancát, négy mént és hatvan évjáratú csikót zsákmányoltak. Őket a Kolozs megyei bonchidai ménesbe tagolták be, és minden arra vall, hogy ott igen jól akklimatizálódtak. *Furioso XXXIX*-et például az anyja hasában hurcolták el, Romániában ellett, és jól örökítő génjei miatt törzsmén lett új hazájában. Családfája visszafelé Maneghy arab törzsig követhető, apai vonalon üknagymamájának anyukája, *429 Abugres III* az 1849-ben, szabadságharc leverésének évében jött világra. Űk-ük-ük unokája, *Furioso XXXVIII* pedig 2002-ben Romániában született. Minthogy Bábolnáról még 1919-ben a közelgő cseh csapatok elől kitelepítették a

legértékesebb lovakat a szombathegyi és ihászi régiókba, a románoknak a kevésbé értékes préda jutott. Az itt kiszemelt 135 arab félvér ló közül a fiatalabb és egészségesebb gárda némi kitérő után a Ferdinánd király által alapított mangaliai ménesben látott hozzá vérvonal-alapítói tevékenységéhez. Az elhurcoltak között volt a veterán, alig cammogó *Siglavay Bagdady* törzsmén, amelyet 26 évvel korábban a beduin törzsektől hoztak be Magyarországra.

Az 1920. június 4-i trianoni békeszerződés a magyar lótenyésztőknek is fájdalmat okozott: 176 kisebb-nagyobb ménes került a határon túlra, legtöbbet az erdélyi, tiszántúli és kelet-bánáti területekről csatolták Romániához. A helyzetet rontotta, hogy a recessziót megtapasztalva számos magyarországi tenyésztő is felhagyott munkájával. Ráadásul kiváló galopplovak vándoroltak potom pénzért külföldre, és láthatólag az éppen Olaszországba exportált állatok teljesítettek a legjobban. *Presto Boris* és *Mindegy* például fejenként több mint 100 ezer lírát nyert 1921-ben, ami 2,5 millió koronának felelt meg. Tagadhatatlanul óriási különbség ahhoz képest, hogy az adott időszakban Budapesten az egyik legfürgebb versenyló, Wenckheim Dénes gróf *Halavány* ménje mindössze 213 ezer koronát keresett össze. Mégsem mondhatjuk, hogy minden rosszra fordult volna. A Magyar Lovaregylet és a bécsi Jockey Club között helyreállt a régi jó viszony, és a felek egymás szempontjait tiszteletben tartva írták ki a versenyeket. Az új korszakot mindazonáltal 1921 júliusában az Alagon rendezett első Magyar Derby és az októberben megjelent Magyar Méneskönyv konferálta fel.